

no indiferent al pols del seu poble. Basteix un retrat de grup d'aquell *món* de Fuster. El subtítol és, doncs, plenament justificat. L'ús de fonts de documentació variades, que han facilitat la comprensió de les bambolines de la història (social) d'un intel·lectual, i la capacitat de síntesi dels autors de la biografia quant a les coordenades bàsiques explicatives fan d'aquest estudi un referent canònic per a properes recerques entorn d'un autor no reduïble al culturalisme: a l'esteticisme de l'obra per l'obra.

Xavier FERRÉ TRILL
xavier.ferretrill@gmail.com

BARRERA I PUIGVÍ, Agustí; SURROCA I TALLAFERRO, Robert (2024). *Per Catalunya. Portaveu del Front Nacional de Catalunya a la clandestinitat (1945-1947) i l'exili (1954-1959)*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, col. «Camí Ral», 48. Pròleg de Fermí Rubiralta, p. 286.

No tenim a l'abast les principals publicacions de la premsa de l'exili, la clandestinitat o l'emigració. És per definició un material fràgil per excel·lència i, a més, les col·leccions són sovint incompletes. Pensem en aquella *La Gralla* de fa un segle i escaig a

l'Uruguai que no localitzarem en cap biblioteca pública, o en el diari, sí, efectivament una publicació d'edició diària, el clandestí *L'Hora de Catalunya*. Moltes publicacions només es conserven a llocs tan bonics com el Pavelló de la República o la Biblioteca Hemeroteca de Comunicació, a la UB i la UAB respectivament, autèntiques joies bibliogràfiques.

Molts centres malden per a facilitar l'accés digital en aquestes col·leccions: CEDOC de la UAB, ARCA de la Biblioteca Nacional de Catalunya, Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Biblioteca Nacional de España... El nombre de publicacions digitals a les quals hom pot accedir va creixent de mica en mica, però costa de saber quines estan digitalitzades i en quins centres estan a l'abast. Potser fora arribat el moment que alguna institució de rellevància pogués centralitzar la informació i així, en una web de referència, trobar els enllaços amb més facilitat que l'actual atès que són nombroses les institucions, tant d'ací com estrangeres, que faciliten una col·lecció de premsa de forma digital. Així per exemple, tenim les tan interessants publicacions que es van editar durant la guerra i l'exili a París, *El Poble Català*, accessible al web de la Fundació Josep Irla o *Le Journal de Barcelone*, digitalitzat a Gallica a la Biblioteca Nacional de

París; el diari de Barcelona *Avui* és a l'Arxiu de Girona, i revistes setmanals com *Canigó* a Alacant. I tantes i tantes entitats que han digitalitzat alguna revista que editaren i que sovint són fora d'on creus i costa de trobar malgrat cercadors, etc.

Són només un petit exemple de la dispersió actual i malgrat repositoris centrals com ARCA per a la premsa històrica o RACO per a la premsa viva, hi ha un alt nombre de publicacions que sense una guia són com caminar pel bosc en dia mig boirós. Seria d'utilitat, en un món on tot es vol a l'acte, facilitar els enllaços per ajudar la consulta. Un web on poguessin constar els títols, el mapa d'ubicació, la taula cronològica... facilitaria la consulta, i la recerca, és clar. Tenim publicacions d'exili com *Pont Blau* (Biblioteca Cervantes), *Xaloc* (AHCB) o *Ressorgiment* (ARCA) i no sempre els cercadors faciliten aquesta informació fàcilment. La comoditat i l'accessibilitat en consulta o reproducció són una ajuda per a l'usuari.

Malgrat aquesta acció digital, es continua editant el facsímil d'una revista en paper seguint la funció tan lloable que feu Leteradura amb una vintena de títols fa unes dècades o l'esforç de tants editors públics i privats per a donar a conèixer capçaleres importants i emblemàtiques com

La Llumanera de Nova York, D'Ací, D'Allà, Hèlix, El Be Negre, Revista de Girona, La Pàtria Catalana, El Mole, Studium... per a esmentar només els primers títols que ens venen a la memòria de gairebé un centenar. Amb els facsímils es preserven més els originals i hom pot consultar així el llibre o volums de la revista en qüestió amb comoditat atès que es multipliquen els centres on es poden consultar. Ens ocupem avui d'un d'aquests títols que és novetat. Es tracta de *Per Catalunya*, editada a Barcelona en clandestinitat i a París a l'exili i que esdevé una molt bonica aventura de la mà dels seus artífexs Robert Surroca i Agustí Barrera, de llarga trajectòria en la reivindicació i preservació dels papers del nacionalisme català.

El títol *Per Catalunya* evoca els darrers mots de Lluís Companys, que va pronunciar davant l'escamot d'execució el 1940. Tenen una gran força emotiva i simbòlica. Entre altres han estat usats com a títol del llibre de Josep Pous i Pagès que ressenyàrem en aquest mateix *Butlletí* (núm. XXXII) i fou un volum que aplegà els seus escrits i parlaments de guerra. Amb el mateix títol es van publicar altres revistes d'exili com la del Casal Català de Clermont-Ferrand el 1946-1947, o a Niça, de la qual coneixem sis números, amb

articles signats i consultable fàcilment al fons d'Albert Viladot a l'esmentat CEDOC de la UAB.

Aquesta *Per Catalunya* ha estat editada en paper i el fet, tanmateix, presenta una útil particularitat en la seva consulta: la comoditat, no calen fonts d'energia, aparells i programes... com ahir amb el microfilm, després amb els CD i ara directament, si bé no sempre, en pantalla. No totes les revistes són accessibles en línia. Sovint cal anar a la biblioteca —una pèrdua de temps— o hemeroteca per a la consulta, sigui a Madrid o Barcelona o arreu. Amb el paper simplement cal disposar del volum i la consulta es fa llum. Per aquesta raó les reedicions en facsímil són, com dèiem, d'agrair i si és de premsa de l'exili, tan poc estudiada, encara millor, tot i que tenim diversos títols editats en facsímil: *Endavant*, *Nous Horitzons* (parcialment), *Butlletí de Guadalajara* (Mèxic), *Quaderns de l'Exili...* Ara s'hi afegeix una publicació emblemàtica i que representa, amb la premsa comunista, anarquista i socialista, l'altre gran bloc ideològic fonamental de l'exili català, els nacionalistes. També sovint, no sempre malauradament, s'inclouen eines auxiliars com un buidatge o la història de la publicació amb dades que permeten la contextualització com és el cas de *Ressorgiment*, que és accessible en PDF des de

la Biblioteca Nacional de Catalunya i constitueix una poderosa eina de cerca.

Pel cas que ens ocupa, el volum ha estat publicat per Rafael Dalmau Editor, l'editorial que en el seu logotip té un estel solitari i una nau que solca el mar amb veles inflades, en una bella i històrica declaració de principis. L'edició ha reduït el format, però és perfectament llegible i presenta amb cura, com tota la col·lecció «Camí Ral», una digna i pulcra presentació. Tècnicament, doncs, l'edició és reeixida, té un bon nivell i s'ha tingut cura en la qualitat del paper, la nitidesa de la impressió, el format i relligat, i l'obra està molt ben feta. Els autors, Agustí Barrera i Robert Surroca, són històrics militants nacionalistes divulgadors de la història del Front Nacional de Catalunya (FNC); el primer és autor de diverses obres sobre l'FNC i el nacionalisme, entre les quals destaquen les monografies sobre l'11 de setembre i, especialment, el repertori de premsa d'exili que va editar el 2004 la Generalitat de Catalunya i que constitueix un conjunt de fitxes de la premsa catalana de l'exili.

L'edició segueix les vicissituds de la revista: així, no es reproduïxen quatre números (del 2 al 5 inclosos) que diuen que no s'editaren en un episodi que ens sembla fosc. Pel que fa a la introducció, al nostre parer breu i que

podria donar més dades sobre la revista tot i les dificultats d'obtenció atès que cal consultar difícils arxius policials, francesos, etc., s'enriqueix amb una antologia de textos i citacions de Pere Vilella, ben interessants per les dades que aporten de les memòries de Jaume Martínez, de testimonis de l'FNC del mateix Surroca, de Núria Rius sobre el matrimoni Viusa-Galí, de memòries del mateix Triadú, de Pere Carbonell... Testimonis ben rellevants, així com una presentació sobre l'activitat resistent de l'FNC en el període de la vida de *Per Catalunya* (p. 13-20) i de nombrosa bibliografia, tot i que no exhaustiva.

Pel que fa a les dues edicions de la revista, la de Barcelona i la de París, s'hi exposen breument (p. 21-23) les principals dades amb menció dels tècnics abnegats i ardits o simples col·laboradors, amb una molt extensa nòmina, entre els quals remarcuem els següents: Josep Serra i Estruch, Antoni Andreu i Abelló, Gertrudis Galí, Joan Josep Ferrer i Grau, Joan Triadú, Josep M. de Sagarra, Josep Palau i Fabre, Joan Cornudella, Antoni Malaret...

La manca de documentació, tanmateix, fa que no es puguin relacionar les col·laboracions perquè els textos, òbviament, van sense signar per mor de la repressió i se'n desconeix els autors fora d'algun cas puntual, com el simbòlic article de Josep Palau i Fabre

sobre els col·laboracionistes —els catalans de *Destino* com Ignacio Agustí—, o el poema de Josep M. de Sagarra. Editar la revista comporta detencions i tortures, fins i tot un assassinat per la política franquista, les caigudes, alguna de tan nombrosa com la del maig de 1946.

El contingut de la revista, en el qual no entrem, no és analitzat i fora bo que es pogués estudiar amb profunditat pel que significa de testimoniatge d'un grup nombrós de resistents al franquisme que gosaren plantar cara en moments de dificultats i gràcies a la tenacitat i valor de personatges com Viusà elaboraren amb temps, diners propis i arriscant la pell, un acte de servei patriòtic desafiant la dictadura malgrat el pànic a les tortures de les quals ara hom vol seguir esborrant el rastre amb anul·lacions de lleis —ja limitades— de memòria històrica.

Josep M. FIGUERES
josepmaria.figueres@uab.cat